

7. Бодров О.Г. Экономическая свобода и устойчивость предприятия / О.Г. Бодров, В.А. Мальгин, В.Т. Тимирясов. – Казань: Изд-во «Таглитат», 2000. – 208 с.

8. Нотченко В.В. Содержание и составляющие экономической политики предприятия [Электронный ресурс] / В.В. Нотченко // Социально-экономические проблемы развития России и процессы глобализации: потенциал возможного. – СПб.: Институт бизнеса и права, 2007. – Режим доступа: <http://www.ibl.ru/konf/061207/12.html>

9. Блузько И.Р. Экономические проблемы и инновационная деятельность предприятий / И.Р. Блузько // Вісник Східноукраїнського державного університету. – Луганськ. – 2000. – № 4 (26). – С. 41-44.

УДК 658.14.012.22

Осадчук Ю.М.
аспірант*

Хмельницький кооперативний
торговельно - економічний інститут

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Сучасна ринкова економіка складається з великої кількості підприємств як сфери матеріального виробництва, так і сфери послуг, а також бюджетних установ, приватних і сімейних фірм, бірж, банків, страхових компаній, інвестиційних компаній та фондів тощо. Об'єднує усі ці підприємства те, що вони формують і використовують фінансові ресурси. До того ж, кожне підприємство націлене на найефективніше використання фінансових ресурсів, що забезпечує оптимальний вибір фінансової політики. Оцінити ефективність господарювання конкретного підприємства можна, використовуючи зіставлення певних фінансових показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фінансового менеджменту присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема І.Т.Балабанова, І.А.Бланка, Є. Бріггема, В.М. Власова, М. Герчикової, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко, Л.А. Дробозіної, О.Д. Заруби, О.М. Карасик, В.В. Ковальова, Г.Г. Кірейцева, М.Й. Маліка, Є.Ф. Стоянової, В.М. Родіонової, Л.Н. Павлової, А.М. Поддєрьогіна, Г.Б. Поляка, Н.Ф. Самсонова, Є.А. Уткіна, А.Д. Шеремета, Ван Хорна Дж. К., Сигела Джоела Г. та інших. Однак, як засвідчує огляд літературних джерел, існує ціла низка ще нерозв'язаних проблем з теорії та практики фінансового менеджменту в діяльності підприємств, які ще недостатньо вивчені і вимагають більш поглиблених досліджень.

Постановка завдання. Метою написання даної статті є обґрунтування теоретичних та практичних рекомендацій стосовно удосконалення системи фінансового менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, роль фінансового менеджменту в діяльності підприємств полягає в наукових принципах, засобах та формах організації грошових відносин підприємства, спрямованих на управління його фінансово-господарською діяльністю, в яку входять:

- розроблення і реалізація фінансової політики підприємства;
- інформаційне забезпечення (складання і аналіз фінансової звітності підприємства);
- оцінка інвестиційних проектів і формування «портфеля» інвестицій;
- поточне фінансове планування та контроль.

Фінансовий стан підприємства є основою його благополуччя, тому головним на меті фінансовий менеджмент має знаходження розумного компромісу між завданнями, що їх ставить перед собою підприємство, і фінансовими можливостями реалізації цих завдань для:

- підвищення обсягів продажів і прибутку;
- підтримування стійкої прибутковості підприємства;
- збільшення доходів власників (акціонерів);
- підвищення курсової вартості акцій підприємства тощо.

Ці завдання вирішують за допомогою раціонального менеджменту потоками фінансових ресурсів між підприємством та джерелами його фінансування (як внутрішніми, так і зовнішніми), отриманими:

- внаслідок фінансово-господарської діяльності;
- на фінансовому ринку внаслідок продажу акцій, облігацій, отримання кредитів;
- повернення суб'єктам фінансового ринку процентів і дивідендів як плати за капітал;

* Науковий керівник: Мицак О.В. – к.е.н., доцент

- сплати податкових платежів;
- інвестування і реінвестування у розвиток підприємства.

Проведення реформ в Україні фундаментально змінило основу та організаційну структуру господарювання. Впродовж кількох років, в кожній адміністративно-територіальній одиниці України з'явилися сотні тисяч підприємців, тисячі нових організаційних формувань, десятки тисяч людей почали господарювати самостійно в своїх особистих господарствах [1].

Завдання фінансового забезпечення діяльності кожного з цих новостворених формувань постало як перед їх власниками зокрема, так і перед державою щодо фінансування суб'єктів господарювання в цілому. Сучасні наявні можливості держави фінансувати розвиток суб'єктів господарювання, яке потребує мільярдні кошти, дуже незначні. Вимивання коштів, помилки, допущені на першому етапі реформ, стратегічна невизначеність сьогодення ще більше ускладнило пошуки цих рішень.

Будь-яке підприємство можна визнавати як законодавчу організаційно-правову форму взаємодії основних виробничих факторів або відповідних потенціалів (капіталу, робочої сили, менеджменту), застосованих при виробництві продукції для її реалізації [2].

На думку одного з відомих у діловому світі експертів у галузі фінансового менеджменту Е.Хелферта, будь-який бізнес можна дати як взаємопов'язану систему руху фінансових ресурсів, викликаних управлінськими рішеннями [11]. Такий системний підхід корисний, оскільки він відображає фінансову природу всієї діяльності бізнесу, а також подає її у фінансово-економічних термінах.

Практика свідчить, що жодне стратегічне або навіть і тактичне рішення менеджерів не буде виконане, якщо воно не підкріплено рухом фінансових ресурсів. Отже, від того, наскільки пов'язані між собою управлінські рішення та наявні фінансові можливості, залежать життєздатність і довготривалість бізнесу. Наприклад, прийом людини на роботу приведе в майбутньому до серії виплат зарплати, а також відрахувань на соціальні заходи. Продаж у кредит звільняє від необхідності складування, розширює обсяг реалізації, але, з іншого боку – породжує напруження в готівкових ресурсах; купівля основного капіталу для виробництва може викликати цілу низку фінансових зобов'язань, водночас домовленість з кредитором про відкриття кредитної лінії викличе приплив капіталу в бізнес і т. ін.

Спільним для всіх рішень є базовий принцип «економічного компромісу», згідно з яким перед кожним рішенням менеджер повинен зважувати вигоди, які отримують, та фактичні витрати. Періодично сукупний ефект від цих компромісів можна спостерігати, коли робота чи фінансова вартість бізнесу оцінюються або через фінансову звітність, або за допомогою спеціального аналізу [3].

Стосовно механізму прийняття управлінських рішень, будь-який бізнес можна розділити на три сфери: інвестиційну, виробничу і фінансову (рис. 1). В кожній сфері фінансовий менеджмент має свої специфічні основні завдання.

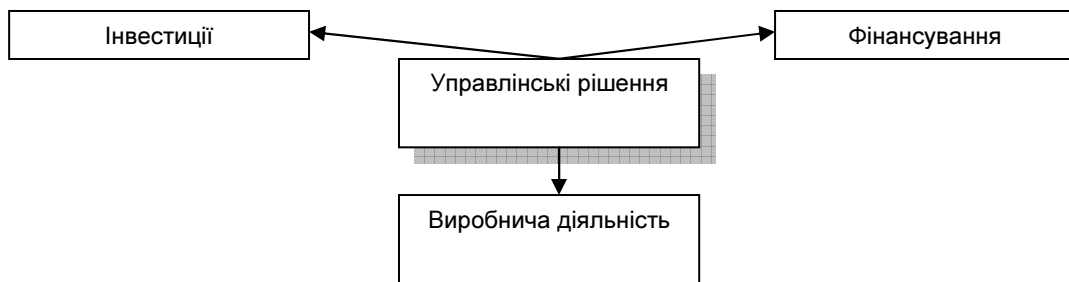

Рис. 1. Основні сфери прийняття управлінських рішень

Джерело: [4]

В інвестиційній сфері вони полягають: по-перше, у формуванні достатнього обсягу фінансових ресурсів для забезпечення нормальної виробничої діяльності за найнижчою ціною; по-друге, у виборі та виконанні інвестицій на основі ґрунтовного економічного аналізу й менеджменту.

У сфері виробничої діяльності – це забезпечення прибуткової поточної діяльності за допомогою ефективного використання всіх наявних ресурсів.

І, нарешті, у фінансовій сфері головні завдання полягають:

- в оптимізації розподілу отриманого прибутку;

- в обережному фінансуванні бізнесу, за якого свідомо поєднується користь і ризик у використанні зовнішнього кредиту [5].

Вирішення другого завдання у сфері фінансування, як бачимо, і пов'язане із завданнями, що виникають в інвестиційній сфері, і система набуває завершеного вигляду.

Рішення, які ухвалюють менеджери, впливають на рух контрольованих ними ресурсів. Ці рухи описуються терміном «фондові потоки», котрий означає ресурси, вкладені бізнесом у вигляді грошових коштів, дебіторської заборгованості, запасів, обладнання, чи отримані бізнесом у вигляді позик, облігацій або акціонерного капіталу.

Е. Хелферт обґрунтовує взаємозв'язок фондових потоків у бізнесі. Система складається з трьох сегментів, які відповідають трьом основним галузям прийняття рішень. Верхній сегмент показує три компоненти інвестицій: вже наявну інвестиційну базу, доповнення у вигляді нових вкладів і вилучення вкладів, які вже непотрібні.

Центральний сегмент показує взаємодію в процесі діяльності трьох основних елементів: ціни, обсягу продажу та витрат на продукцію. Нижній сегмент подає подвійну основу фінансування бізнесу. Перша частина відображає розпорядження прибутком від виробничої діяльності, друга – можливі джерела фінансування довгострокового капіталу. Вона показує власність акціонерів, яка збільшена на суму нерозподіленого прибутку й довгострокові позики зі сторони. Рішення, що стосуються нерозподіленого прибутку й довгострокового капіталу, впливають на фондовий потенціал компанії, підтримуючи доповнення до інвестиційної бази.

Запропонована Е. Хелфертом концепція базової системи бізнесу відображає чисельні динамічні взаємозв'язки між основними управлінськими рішеннями, стратегіями, типами фінансової політики та рухом фондів.

Впорядкованість між цими змінними є важливим аспектом успіху підприємства. Фінансовий менеджмент має багато прийомів для розв'язання складних проблем бізнесу.

Фінансова стратегія розробляється на основі орієнтирів довгострокового розвитку підприємства й, відповідно до основних аспектів його фінансової діяльності, формується фінансова політика.

Як відомо, головною метою фінансової діяльності підприємства є максимізація його ринкової вартості. Хоча для багатьох підприємств України ще довгий час головною метою буде уникнення банкрутства і великих фінансових втрат. До стратегічних цілей можна також зарахувати нарощування власного капіталу, оптимізацію структури капіталу з позицій мінімізації ризику, підвищення рівня рентабельності власного капіталу та ін. Система стратегічних цілей формує стратегічну модель розвитку підприємства [6].

Розробка і проведення фінансової політики підприємства, спираючись на фінансову стратегію, дає змогу вирішувати конкретні завдання з відповідних напрямів його фінансової діяльності.

Розробка фінансової політики може мати багаторівневий характер. Так, наприклад, політика формування капіталу може охоплювати політику його оптимальної структури щодо прийнятої ціни або рівня фінансової стійкості. Політика формування власного капіталу може охоплювати емісійну та дивідендну політику як самостійні блоки.

Основою успішного управління є логічно взаємопов'язаний набір стратегій розвитку підприємства, інвестиційних цілей, цілей основної діяльності підприємства та фінансової політики, де всі ці елементи посилюють свою дію, не суперечать одне одному. Наприклад, якщо підприємство має на меті впроваджувати агресивну політику розширення своєї діяльності, то це не можна пов'язувати з консервативною фінансовою політикою, в основі якої – розрахунок тільки на власні фінансові ресурси.

Спрямованість на виплату великих дивідендів суперечить меті розширення власного сегмента ринку, оскільки для цього потрібно більшу частину прибутку реінвестувати в діяльність підприємства.

Особливу увагу слід приділяти пошуку шляхів ефективного використання обмежених фінансових ресурсів та інвестуванню коштів у проекти, що приносять високі доходи за найменшого ризику.

За наявності альтернативних можливостей необхідно проаналізувати вплив кожної з них на оцінку загальної вартості капіталу підприємства. В ринковому середовищі дуже важливо визначити співвідношення між фінансуванням бізнесу за допомогою позик продажем цінних паперів, а також звернути увагу на впровадження оптимальної дивідендної політики [7].

Усі ці елементи потрібно вибирати за допомогою ґрунтовного аналізу економічних вигод, як відокремлено по елементах, так по цілісній системі бізнесу, а також на основі комплексного використання економічних категорій з урахуванням відмінностей кожної з них.

Роль фінансового менеджменту в діяльності підприємств розкривають їх функції які виконують дві основні роботи: управління розподільчою та контрольною функціями, до того ж одночасно. Кожна фінансова операція передбачає розподіл суспільного продукту та національного доходу і контроль за таким розподілом.

Суть управління розподільчою функцією полягає в розподілі національного доходу, коли створюються основні, або первинні доходи. Їх сума дорівнює національному доходу. Первинні доходи формуються при розподілі національного доходу серед учасників матеріального виробництва. Їх поділяють на дві групи:

- заробітна плата працівників, доходи фермерів, інших робітників, зайнятих у сфері матеріального виробництва;
- доходи підприємств сфери матеріального виробництва.

Проте первинні доходи не утворюють суспільних грошових фондів, необхідних для розвитку пріоритетних галузей господарювання, забезпечення обороноздатності країни, задоволення матеріальних та культурних потреб населення. Тому необхідний подальший розподіл або перерозподіл національного доходу.

Перерозподіл національного доходу пов'язаний з:

- міжгалузевим і територіальним перерозподілом засобів в інтересах найбільш ефективного й раціонального використання доходів та нагромаджень підприємств;
- наявністю поряд з виробничою невиробничої сфери, в якій національний дохід не створюється (охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення тощо);
- перерозподілом доходів між різними соціальними групами населення [10].

Внаслідок такого перерозподілу утворюються вторинні доходи. До них відносяться доходи, отримані в галузях невиробничої сфери, податки. Вторинні доходи є основою для формування кінцевих пропорцій використання національного доходу. Таким чином, беручи активну участь у розподілі та перерозподілі національного доходу, фінансовий менеджмент сприяє трансформації пропорцій, які виникають внаслідок первинного розподілу національного доходу, в пропорції його кінцевого використання. Доходи, отримані в процесі такого перерозподілу, повинні забезпечити відповідність між матеріальними й фінансовими ресурсами і насамперед – між обсягом грошових фондів та їх структурою, з одного боку, та обсягом і структурою засобів виробництва і предметів споживання – з іншого. Розподіл національного доходу в Україні відбувається в інтересах структурної перебудови суб'єктів господарювання, розвитку пріоритетних галузей економіки, на користь найменш забезпечених груп населення [8].

Отже, перерозподіл національного доходу здійснюється між виробничою та невиробничою сферами господарювання, галузями матеріального виробництва, окремими регіонами країни, формами власності та соціальними групами населення. Кінцевою метою розподілу й перерозподілу національного доходу і ВВП, які здійснюються за допомогою фінансового менеджменту, є розвиток продуктивних сил, створення ринкових структур економіки, зміцнення держави, забезпечення високого рівня життя населення.

Оскільки фінансовий менеджмент є інструментом формування та використання грошових доходів і фондів, вони об'єктивно відображають розподільчий процес. Управління контрольною функцією фінансового менеджменту виявляється в контролі за розподілом ВВП за відповідними фондами та їх використанням відповідно до цільового призначення. У сучасних умовах фінансовий контроль повинен забезпечити розвиток суспільного й приватного виробництва, прискорення НТП, підвищення якості праці в усіх ланках господарювання. Він охоплює виробничу та невиробничу сфери і спрямований на поліпшення економічного стимулювання, раціональне й економне витрачання матеріальних, трудових, фінансових та природних ресурсів, скорочення невиробничих витрат тощо [9].

Одним з важливих завдань управління фінансовим контролем є перевірка дотримання законодавства з фінансових питань, своєчасності й повноти виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, податковими органами, банками, а також взаємних зобов'язань підприємств щодо розрахунків і платежів.

Управління контрольною функцією виявляється також через багатогранну діяльність фінансових органів. Працівники фінансової системи й податкової служби здійснюють фінансовий контроль у процесі фінансового планування, при виконанні доходної та витратної частин бюджетної системи.

Висновки з даного дослідження. Виходячи з практичного досвіду вітчизняних підприємств, можна зробити висновок, що під час формування фінансового менеджменту на підприємстві передусім необхідна установка внутрішнього управління, яка охоплює такі аспекти:

- перебудову всього механізму управління підприємством з врахуванням необхідності впровадження служби фінансового менеджменту;
- розробку організаційних структур управління з розподілом виробництва на бізнес-одиниці;
- організацію роботи фінансового менеджменту з чіткою системою інформаційного обміну, що сприятиме оперативному реагуванню на зміну ситуації в роботі підприємства;
- розробку стандартів управлінського обліку для структурних підрозділів, а також для всього підприємства, що забезпечить оперативне надходження й узагальнення необхідної фінансової інформації;
- автоматизацію фінансових розрахунків, яка має бути закріплена засобами сучасних інформаційних технологій.

Література

1. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент / І.О. Бланк. – К. : Ельга, 2008. – 724 с.
2. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Ю.Ю. Верланов. – Миколаїв: Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2006. – 344 с.

3. Гончаров А.Б. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / А.Б. Гончаров. – Харків: Видавництво ХДЕУ, 2003. – 248с.
4. Зятковський І.В. Фінанси підприємств : навч. посіб. / І.В. Зятковський. – К. : Кондор, 2003. – 362 с.
5. Князь С.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / С.В. Князь. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 184 с.
6. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
7. Мицак О.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / О.В. Мицак, І.Р. Чуй. – Львів: «Магнолія-2006», 2007. – 216 с.
8. Островська Г.Й. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Г.Й. Островська. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 576 с.
9. Партин Г.О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Г.О. Партин, Н.Є. Селюченко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 348 с.
10. Школьник І.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І.О. Школьник. – Суми, 2009. – 346 с.
11. Хелферт Э. Теория финансового анализа / Э. Хелферт. – М. : 1996. – 322 с.

УДК 334.78

Лазаренко М.П.,
ст. викладач кафедри менеджменту
Національного технічного університету України "КПІ"

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Постановка проблеми. Реформування української економіки на інноваційних засадах, що є неодмінною умовою зростання її конкурентоспроможності, передбачає оновлення організаційних структур відповідно до сучасних світових тенденцій розвитку економіки.

Актуальність теми полягає в тому, що корпоративний сектор справедливо вважається основою сучасної економіки. Великі корпорації та їх об'єднання забезпечують технологічний прогрес, економічне зростання і соціальну захищеність громадян. Особливо вагомі їх позиції в наукомістких, інформаційних та природоексплуатуючих галузях економіки [1; 3].

Провідною ланкою становлення та розвитку національної інноваційної системи України є ефективна інноваційна діяльність корпоративного сектора економіки.

Світова господарська практика показує, що вирішення проблем фінансування інвестиційного процесу і забезпечити поширення нових технологій та науково-технологічних досягнень можливо лише за допомогою висококонцентрованого капіталу, що формується саме в межах великих корпоративних структур.

Без орієнтації на створення великих національних інтегрованих структур які здатні ефективно функціонувати в умовах світової технологічної конкуренції, виникає загроза перетворення вітчизняних підприємств в периферійні виробничі потужності для обслуговування міжнародних альянсів. Це буде мати негативні наслідки для економічного розвитку держави, національних інтересах та інноваційній безпеці. З цього погляду є актуальним завдання визначення світових тенденцій та закономірностей інтеграційних процесів корпоративних структур та прогнозування їх розвитку в Україні з розробкою необхідного державного механізму регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і прикладних засад корпоративного управління інтегрованими структурами внесли такі вітчизняні та іноземні науковці: І. Ансофф, З.С. Варналій, М. Долішній, Ф. Хміль, Л. Федулова та інші [1-6]. В опублікованих працях висвітлено погляди авторів на сутність корпоративного управління та корпоративних об'єднань, запропоновано методичні підходи до оцінювання діяльності інтегрованих структур, визначено проблеми та позитивні результати впровадження світової практики корпоративного управління на рівні держав, регіонів та окремих об'єднань підприємств

Цю проблему також досліджували вчені: Булеєв І.П., Богачев С.В., Вільямсон О.Е., Дінз Г., Зайзель С.К., Крюгер Ф., Ларин Ю., Масленнікова Н., Мельникова М.В., Михальченко В.А., Моросіні П., Петруня Ю.Е., Радигін А., Румянцев С.А., Стеджер У., Функ Я.У., Хвалеї В.В. [1-8]. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених даній проблемі, деякі питання залишаються невирішеними. На наш погляд, визначення методів і способів формування корпоративних структур фактично дає